

УДК 796.323.071.4

DOI 10.5937/fk77-46015

УТИЦАЈ ДУЖИНЕ СТАЖА И КОНТИНУИРАНОГ ВОЂЕЊА ТРЕНЕРСКОГ КАДРА НА УСПЕХ У ЕВРОЛИГИ

Давид Николић, Александар Рајковић, Марко Шмркић, Бранислав Божовић,
Радивој Мандић

Факултет спорта и физичког васпитања, Универзитет у Београду, Србија

Сажетак

Циљ овог рада је да утврди утицај одабраних атрибута дужине стажа тренера и континуитет њиховог вођења једног клуба у Евролиги (ЕЛ), на остварени резултат, односно на пласман у завршници ЕЛ (Топ 8). За потребе овог неексперименталног посматрања, анализирани су одабрани параметри 23 тренера (53.2 ± 7.5 година), који су водили тимове у кошаркашкој ЕЛ у сезонама 2017/2018 и 2018/2019. Учешће тренера у вођењу клубова анализирано је до почетка такмичења у сезони 2017/2018 (за сезону 2017/2018), односно 2018/2019 (за сезону 2018/2019), и представљено је као њихово „јединствено професионално искуство“, повезано са предметним такмичењем. Варијабле које су посматране тичу се дужине стажа вођења претходних клубова и садашњег клуба, као и успешности вођења тих клубова. Добијени резултати показују да сама дужина стажа нема значајну улогу у успеху у овом такмичењу, али да је континуираност вођења одређеног клуба високо повезана са истим успехом. Обе варијабле које се односе на дужину стажа у садашњем клубу, број сезона и број утакмица у садашњем клубу, указале су на значајне разлике између две групе тренера ($p = 0.004$ за сезону 2017/18 и $p = 0.011$ за сезону 2018/19). Што се тиче успешности, показано је да значајан утицај на пласман екипа у ТОП 8 фазу ЕЛ у посматраним сезонама има успешност у варијаблима које се односе на садашњи клуб (број победа у ЕЛ у садашњем клубу, број пораза у ЕЛ у садашњем клубу, однос победа и пораза у ЕЛ у садашњем клубу), и све показују високу статистичку значајност и у сезони 2017/18 и 2018/19. Закључак је да је дужина стажа тренера важна, али да је континуитет вођења једног клуба још важнији фактор у успеху клубова у ЕЛ. Резултати овог истраживања могу помоћи у избору тренера у клубовима који се такмиче у ЕЛ.

Кључне речи: ТРЕНЕР / СТАЖ / КОНТИНУИТЕТ / КОШАРКА

Кореспонденција са ауторима: Давид Николић, е – mail: davidnikolic33rdk@gmail.com

Давид Николић <https://orcid.org/0000-0001-5638-3408>
Александар Рајковић <https://orcid.org/0009-0008-9132-2211>
Марко Шмркић <https://orcid.org/0009-0000-2084-3783>
Бранислав Божовић <https://orcid.org/0000-0001-9021-8959/>
Радивој Мандић <https://orcid.org/0000-0001-9545-3712>

УВОД

Кошарка представља један од најпопуларнијих и најпраћенијих спортова на свету. Светску популарност, фасцинирање играчима и успех код гледалаца стекла је својим динамичким карактеристикама, везаним за екипни спорт (McKeag, 2003). Резултати националних селекција показују да се најквалитетнија кошарка игра на тлу Сједињених Америчких Држава (САД) и Европе. Тај квалитет се делом црпи из јаких националних првенстава, али и организовања престижних клупских такмичења, (енг. National Basketball Association) НБА лиге и ЕЛ. НБА представља најјаче клупско такмичење у САД-а док ЕЛ представља најјаче клупско такмичење у Европи. Првобитан назив НБА лиге је био Кошаркашка асоцијација Америке (Basketball Association of America), а 1949. године мења име у НБА, док ЕЛ под тим именом и системом такмичења постоји од 2000. године, као наследник Купа шампиона. Иако је НБА свакако најјаче клупско такмичење у свету, већина стручњака се слаже да се разлике између НБА тимова и најбољих европских тимова, од којих већина игра ЕЛ, смањују (Mandić et al., 2019).

Када су у питању фактори који утичу на постизање успеха у спорту, већина радова односи се на истраживање техничких вештина, тактике, психолошких аспеката и моторичких способности самих спортиста. Поред њих, приметна су и истраживања која се баве утицајем параметара који се ограничено могу посматрати као дужина стажа, спортисте и тренера, на остварени резултат у спорту (Леонтијевић, 2022). Резултати појединих истраживања су показали да спортисти са джим стажом у такмичењу ефикасније изводе специфичне моторне задатке (Gabbett et al., 2011; García-González et al., 2012; Gil et al., 2013; Lex et al., 2015; Vääntinen et al., 2010; Vaz et al., 2012), као и да исти поседују шире, организованије, структурираније и потпуније разумевање игре (Del Villar et al., 2007; García-González et al., 2012).

Када су у питању тренери, искуство и запажања тренера примарни су извори знања и тренерског ангажмана (Cushion et al., 2003; Gilbert & Trudel, 2001; Gould et al., 1990; Salmela, 1996). Тренерско искуство представља и примаран податак, приликом избора тренера од стране менаџмента клубова, којима је првенствено циљ остваривање што бољег резултата. Искуство тренера може да се посматра кроз године живота, број сезона проведених у одређеном такмичењу, као и броју сезона проведених у истом тиму. Наиме, тренери у сваком спорту, па и кошарци, представљају једну од најбитнијих фигура у реализацији клупских интереса или интереса спортског друштва. Одабир тренера може бити од великог значаја за спортски успех.

Кошаркашки тренери, попут пословних менаџера, обављају неколико функција које су кључне за учинак њихових организација (Fizel & D'itri, 1996). Њихова улога је јако комплексна, од тренажне припреме (психолошке, физичке, тактичке, интелектуалне, мотивационе, ситуационе, тактичке...), па до модела понашања и учења које играчима треба да представи све оно што је добро у њиховом спорту. Колико ће тренери бити успешни, првенствено зависи од њиховог знања и од самог карактера тренера, од односа са играчима, сарадницима, од жеље за усавршавањем и даљим учењем. У том смислу, узајамно поверење, поштовање и подршка се сматрају међу главним аспектима који доприносе задовољавајућем и успешном односу тренер-спортиста (Jowett, 2001; Jowett & Cockerill, 2003; Poczwardowski et al., 2002). Услови који су потребни да неко постане тренер у кошарци су стицања лиценци, али конкретно у ЕЛ, према сазнањима аутора, стицање лиценце није потребно.

Резултати истраживања о повезаности тренерског стажа са успехом тима нису конзистентни, без обзира о ком спорту се ради. Хадлеј и сар. (Hadley et al., 2000) су показали да

атрибути дужине стажа тренера, посматрано кроз број сезона у (енг. National Football League) НФЛ лиги има значајан утицај, када је у питању ефикасност тима, док Роуч (Roach, 2016) сматра да дужина стажа тренера у НФЛ лиги може имати и негативан утицај на резултате у новом тиму. Истраживања у фудбалу су показала да неки атрибути дужине стажа тренера у погледу година стажа и рејтинга има позитиван утицај на резултате који постижу са тренутним тимом (Maderer et al., 2014), док недавно истраживање Леонтијевића (2022) показује да дужина стажа тренера у Лиги шампиона, нема значаја за пласман њиховог тима у ТОП16. Када је у питању кошарка резултати су такође неконзистенти, али се може закључити да оваквих или сличних истраживања нема у довољном броју да би се дошло до конзистентног резултата. Утврђено је да дужина стажа може имати позитиван утицај на резултат у НБА лиги, док у (National Collegiate Athletic Association) НСАА кошарци није пронађена значајна повезаност (Fizel & D'Itri, 1997; Pfeffer & Davis-Blake, 1986). Стога остаје питање колики је стварни утицај дужина стажа тренера на резултат тима, и да ли ангажовање искусног тренера може гарантовати клубу планирани успех. Под искуством тренера, у смислу предмета овог рада, подразумева се пракса, скуп знања, навика, вештина стечених у тренажно-такмичарској пракси.

Циљ овог неексперименталног посматрања је да утврди утицај одабраних параметара који се могу подвести под радни стаж тренера у ЕЛ на остварени пласман. Сазнајна претпоставка је да ће тренери са дужим стажом вођења клубова у ЕЛ, као и тренери који имају континуираност у вођењу истог клуба, имати и бољи крајњи успех, сагледан кроз пласман. То не значи да лошији пласман у ЕЛ не представља успех клуба. Успех у пуном смислу, одређен је визијом руководства клуба, за дату такмичарску сезону. С тим у вези, овај рад може „отворити врата“ за нове просторе истраживања у кошарци. Уједно може послужити и као препорука клубовима приликом ангажовања тренера, у односу на циљ који, као клуб, желе да постигну.

МЕТОД РАДА

Узорак испитаника

За потребе овог истраживања, анализирани су дескриптивни показатељи 23 тренера (53.2 ± 7.5 година), који су водили своје тимове у кошаркашкој ЕЛ у сезонама 2017/2018 и 2018/2019.

Узорак варијабли и начин прикупљања података

Дужина стажа тренера анализирана је до почетка такмичења у сезони 2017/2018 (за сезону 2017/2018), односно 2018/2019 (за сезону 2018/2019), како би се прецизније одредио његов утицај на остварени резултат у наступајућем такмичењу. На основу постављеног циља, варијабле су подељене на оне које се односе на дужину радног стажа и вођењу екипа у ЕЛ.

Дужина стажа тренера у ЕЛ обликована је на основу следећих варијабли:

- године, старост, (ГС)
- број сезона у ЕЛ, (БС)
- број сезона у претходним клубовима у ЕЛ, (БСпк)
- број сезона у садашњем клубу у ЕЛ, (БСск)
- број утакмица у ЕЛ укупно, (БУу)
- број утакмица у ЕЛ у садашњем клубу, (БУск)
- број утакмица у ЕЛ у претходним клубовима. (БУпк)

Вођење екипа процењивана је на основу следећих варијабли:

- број победа у ЕЛ укупно, (БПбу)
- број победа у ЕЛ у садашњем клубу, (БПбск)
- број победа у ЕЛ у претходним клубовима, (БПбпк)
- број пораза у ЕЛ укупно, (БПзу)
- број пораза у ЕЛ у садашњем клубу, (БПзск)
- број пораза у ЕЛ у претходним клубовима, (БПзпк)
- однос победа и пораза у ЕЛ укупно, (ОППу)
- однос победа и пораза у ЕЛ у садашњем клубу, (ОППск)
- однос победа и пораза у ЕЛ у претходним клубовима. (ОППпк)

Прикупљање података, везаних за праћене варијабле, извршено је посредством сајта „Euroleague Basketball“ (<https://www.euroleaguebasketball.net/euroleague/>), при чему је дефинисана база података за даљу статистичку обраду. Поред већ наведених зависних варијабли, подаци везани за искуство тренера, сврстани су и у односу на две независне варијабле и то на тренере чији су се тимови пласирали у ТОП 8 фазу такмичења, и на тренере чији су тимови такмичење завршили у групној фази.

Обрада података

Свака варијабла је обрађена стандардном дескриптивном статистиком (средња вредност и стандардна девијација). Испитивање разлика између две независне варијабле, извршено је непараметријским Ман-Витни У (Mann-Whitney U) тестом за независне узорке. Ниво статистичке значајности био је на $p < 0.05$. Сви статистички тестови су били обрађени коришћењем СПСС 20.0 програма (SPSS INC Chicago, IL). Резултати су приказани табеларно и графички.

РЕЗУЛТАТИ

У Табели 1 приказани су резултати који се односе на повезаност одабраних атрибута дужине стажа тренера са оствареним пласманом у сезонама 2017/18 и 2018/19. Показано је да значајан утицај на пласман екипа у ТОП 8 фазу ЕЛ у посматраним сезонама има континуитет рада тренера у садашњем клубу. Наиме, обе варијабле које се односе на дужину стажа у садашњем клубу, број сезона и број утакмица у садашњем клубу, указале су на значајне разлике између две групе тренера ($p=0,004$ за сезону 2017/18. и $p=0,011$ за сезону 2018/19). Поред тога, занимљиво је истаћи да тренери који су прошли у ТОП 8 фазу такмичења имају апсолутно већи број сезона и већи број утакмица у ЕЛ, али та разлика није статистички значајна. Када су у питању године старости, изгледа да оне не утичу на успешност тренера у ЕЛ, као и број сезона и утакмица у претходном клубу.

Табела 1 Учешће тренера у ЕЛ у сезонама 2017/18 и 2018/19

	2017/2018			2018/2019		
	ТОП 8	Група Фаза	<i>p</i>	ТОП 8	Група фаза	<i>p</i>
ГС	50.75	52.25	0.494	55.88	54.25	0.752
БС	5.63	3.75	0.489	7	5.12	0.489
БСпк	3.25	3.75	0.7	4.37	5	0.63
БСск	2.38	0.00	0.004	3	0.12	0.011
БУу	141.13	75.13	0.206	159.25	108.25	0.372
БУск	67.38	0.00	0.004	73.87	3.75	0.015
БУпк	73.75	74.13	1.00	84.37	104.5	0.522

Напомена: *ГС - године старости, БС - број сезона, БСпк - број сезона у претходним клубовима, БСск - број сезона у садашњем клубу, БУу - укупан број утакмица, БУск - број утакмица у садашњем клубу, БУпк - број утакмица у претходним клубовима.

* $p < 0.05$

У Табели 1 приказани су резултати на основу којих је могуће донети закључак о ефикасности тренера у односу на остварени пласман у сезонама 2017/18 и 2018/19. Утврђено је да значајан утицај на пласман екипа у ТОП 8 фазу ЕЛ у посматраним сезонама има успешност у варијаблима које се односе на садашњи клуб. Све варијабле везане за ефикасност у садашњем клубу показују статистички значајну разлику и у сезони 2017/18 и 2018/19. Када су у питању варијабле које се тичу ефикасности у осталим клубовима, не постоје статистички значајне разлике.

Табела 2 Атрибути ефеката вођења екипа у ЕЛ у процени ефикасности тренера у сезонама 2017/18 и 2018/19

	2017/2018			2018/2019		
	ТОП 8	Група Фаза	<i>p</i>	ТОП 8	Група фаза	<i>p</i>
БПбу	96.88	36.38	0.051	96.87	59.62	0.372
БПбск	45.75	0.00	0.004	49.87	1.25	0.015
БПбпк	51.13	36.38	0.913	47	58.37	0.394
БПзу	42.25	37.75	0.598	61.37	48.62	0.495
БПзск	21.63	0.00	0.004	24	2.5	0.015
БПзпк	22.63	37.75	0.661	37.37	46.12	0.557
ОПшу	66.26	30.95	0.004	51.38	47.36	0.636
ОПпск	47.64	0.00	0.004	42.52	4.166	0.011
ОПпкк	34.90	31.17	0.511	27.06	48.10	0.201

Напомена: *БПбу - број победа у ЕЛ укупно, БПбск - број победа у ЕЛ у садашњем клубу, БПбпк - број победа у ЕЛ у претходним клубовима, БПзу - број пораза у ЕЛ укупно, БПзск - број пораза у ЕЛ у садашњем клубу, БПзпк - број пораза у ЕЛ у претходном клубу, ОПшу - однос победа и пораза у ЕЛ укупно, ОПпск - однос победа и пораза у ЕЛ у садашњем клубу, ОПпкк - однос победа и пораза у ЕЛ у претходном клубу.

ДИСКУСИЈА

Циљ овог рада био је да се утврди да ли су дужина стажа и ефикасност тренера значајни фактори, када је у питању успех тимова у ЕЛ. Истраживања која су спроведена током последње две деценије указују на то да су примарни извори сазнања за тренере искуство и запажања током тренерског ангажмана (посла, стажа) (Cushion et al., 2003). Резултати добијени у овом раду показују да сама дужина стажа нема значајну улогу у успеху у овом такмичењу, али да је континуираност вођења одређеног клуба високо повезана са истим успехом, што упућује да је искуство стечено у специјализованом стручном послу, довело до напредовања праксе, вештине и знања које описују тренера, и самим тиме су и делимично потврђене претпоставке аутора овог рада.

Просечна старост тренера који су наступали у ЕЛ у сезони 2017/18 била је између 51 и 52 године, а у сезони 2018/19 54, и 56, што указује да старост тренера не представља значајан фактор када је у питању пролаз екипа у ТОП 8 фазу такмичења. Са друге стране, иако није показана дискутабилна статистичка значајност, ТОП 8 тренери имају више утакмица укупно у ЕЛ, и за сезону 2017/18 (Табела 1. БУу = 141.13 наспрам 75.13, $p = 0.206$), и за 2018/19 (Табела 1. БУу = 159.25 наспрам 108.25, $p = 0.372$). Овај податак говори да је специфично искуство стечено у овом такмичењу ипак битније од самог узраста тренера. То потврђује и истраживање које је спровео Леонтијевић (2022), при чему се оно односи на фудбалске тренере у такмичењу Лига шампиона. Неке од најзначајнијих карактеристика, које тренери успешних екипа поседују, јесу способности адекватног пружања повратних информација (Solomon et al., 1998), као и могућност доношења бољих одлука, као и примене адекватног понашања, како би психолошки утицао на играче (Jones

et al., 1997), као и развој узајамног поверења, поштовања и подршке између играча и тренера (Jowett, 2001; Jowett & Cockerill, 2003; Poczwardowski et al., 2002). Поред тога, познато је да је у савременом спорту све већи унос новца у спортске организације, што ствара средине у којима утицај великих улагања ствара велике притиске по питању постизања резултата. У складу са тим, клубови често играчима и тренерима нуде велике новчане премије за остварење одређених резултата, али то у појединим случајевима може утицати контрапродуктивно када је у питању резултат (Roach, 2016).

Оно што представља најзначајнији резултат овог рада, јесте то што је у свим варијаблама везаним за континуираност вођења тимова у такмичењу ЕЛ (број сезона у садашњем клубу у ЕЛ, број утакмица у ЕЛ у садашњем клубу, број победа у ЕЛ у садашњем клубу, број пораза у ЕЛ у садашњем клубу, и однос победа и пораза у ЕЛ у садашњем клубу), и у сезони 2017/18, и у сезони 2018/19, постоји значајна разлика између тренера који су водили ТОП 8 тимове, и оних који су водили остале тимове. На основу тога, може се закључити да је континуираност вођења тимова у неком такмичењу, битнија и од укупне дужине стажа тренера. Ови резултати се поклапају са истраживањем које је спровео Леонтијевић (2022), премда се његово истраживање односи на фудбал. Наравно, постоји пуно фактора који се тичу овог питања. Прво, клубови бирају тренере који им највише одговарају, по питању тактике кошаркашке игре, али и дугорочне стратегије клуба, стварајући тако систем који омогућава да тим има континуиране резултате, чак иако дође до евенуталне промене тренера, након одређеног периода. Па тако, неки клубови бирају тренере са „звучнијим именима“, односно тренерима који поседују одређени реноме, не би ли својим знањем, али и ауторитетом утицали на постизање бољих резултата екипе у што краћем временском року. Са друге стране, поједини клубови узимају још увек неафирмисане тренере, али са циљем да у дугорочном плану постигну боље резултате, учврсте своју позицију у одређеном такмичењу, развијају младе играче, итд. Овај систем се показао учинковитијим из више разлога. Наиме, неафирмисани тренери немају притисак очувања свог реномеа, па су стога спремнији да ризикују и чешће развијају приснији однос са играчима (Barnett et al., 1992). Ипак, давање шансе млађим, неискусним играчима се не може сматрати повезаним са годинама и дужином стажа тренера, али то свакако превазилази циљеве овог рада.

Постоје неке чињенице које упућују да поред тренерског искуства, спортска каријера тренера представља важан извор знања у развоју тренерских вештина (Côté, 2006), али тај аспект није узет у разматрање у овом раду, па тако може бити смерница за будућа истраживања. Шта је укупно искуство, а потом и колики је утицај на ефикасност тренера, и даље је неистражена тема. На основу овог рада, могу се извући одређени закључци, али да би били потврђени, потребно је спровести додатна истраживања у овој области.

ЗАКЉУЧАК

Кошарка, као и сваки други спорт, не представља једноставно надигравање две екипе. Бројни су фактори од којих зависи успех у кошарци. Један од тих фактора јесте и позитивна атмосфера у тиму. Она се гради дужи временски период, и може се рећи да је за њу најзаслужнији тренер. Да би тренер стекао ауторитет и успео да направи позитивну атмосферу, потребно је да прође дужи временски период. Управо томе сведоче и резултати овог истраживања, која јасно показују да, без обзира на дужину стажа тренера, ипак већу улогу игра континуитет вођења једног клуба, када се гледа успех у ЕЛ.

Већа дужина стажа тренера у вођењу клубова у ЕЛ, не значи нужно и бољи успех, али потврђује да је континуитет вођења једног клуба од круцијалног значаја за успех у истом такмичењу.

Литература

1. Barnett, N. P., Smoll, F. L., & Smith, R. E. (1992). Effects of Enhancing Coach-Athlete Relationships on Youth Sport Attrition. *The Sport Psychologist*, 6(2), 111–127. <https://doi.org/10.1123/tsp.6.2.111>
2. Côté, J. (2006). The Development of Coaching Knowledge. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 1(3), 217–222. <https://doi.org/10.1260/174795406778604609>
3. Cushion, C. J., Armour, K. M., & Jones, R. L. (2003). Coach Education and Continuing Professional Development: Experience and Learning to Coach. *Quest*, 55(3), 215–230. <https://doi.org/10.1080/00336297.2003.10491800>
4. Del Villar, F., González, L. G., Iglesias, D., Moreno, M. P., & Cervelló, E. M. (2007). Expert-Novice Differences in Cognitive and Execution Skills during Tennis Competition. *Perceptual and Motor Skills*, 104(2), 355–365. <https://doi.org/10.2466/pms.104.2.355-365>
5. Fizel, J. L., & D'Itri, M. (1996). Estimating Managerial Efficiency: The Case of College Basketball Coaches. *Journal of Sport Management*, 10(4), 435–445. <https://doi.org/10.1123/jsm.10.4.435>
6. Fizel, J. L., & D'Itri, M. P. (1997). Managerial Efficiency, Managerial Succession and Organizational Performance. *Managerial and Decision Economics*, 18, 295–308.
7. Gabbett, T. J., Jenkins, D. G., & Abernethy, B. (2011). Relationships between physiological, anthropometric, and skill qualities and playing performance in professional rugby league players. *Journal of Sports Sciences*, 29(15), 1655–1664. <https://doi.org/10.1080/02640414.2011.610346>
8. García-González, L., Iglesias, D., Moreno, A., Moreno, M. P., & Del Villar, F. (2012). Tactical Knowledge in Tennis: A Comparison of Two Groups with Different Levels of Expertise. *Perceptual and Motor Skills*, 115(2), 567–580. <https://doi.org/10.2466/30.10.25.PMS.115.5.567-580>
9. Gil, A., Moreno, M. P., Moreno, A., García-González, L., Claver, F., & Del Villar, F. (2013). Analysis of the Relationship Between the Amount of Training and Cognitive Expertise. A Study of Young Volleyball Players. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 27(3), 698–702. <https://doi.org/10.1519/JSC.0b013e31825d99c9>
10. Gilbert, W. D., & Trudel, P. (2001). Learning to Coach Through Experience: Reflection in Model Youth Sport Coaches. *Journal of Teaching in Physical Education*, 21, 16–34.
11. Gould, D., Giannini, J., Krane, V., & Hodge, K. (1990). Educational Needs of Elite U.S. National Team, Pan American, and Olympic Coaches. *Journal of Teaching in Physical Education*, 9(4), 332–344. <https://doi.org/10.1123/jtpe.9.4.332>
12. Hadley, L., Poitras, M., Ruggiero, J., & Knowles, S. (2000). Performance evaluation of National Football League teams. *Managerial and Decision Economics*, 21, 63–70.
13. Jones, D. F., Housner, L. D., & Kornspan, A. S. (1997). Interactive Decision Making and Behavior of Experienced and Inexperienced Basketball Coaches during Practice. *Journal of Teaching in Physical Education*, 16(4), 454–468. <https://doi.org/10.1123/jtpe.16.4.454>
14. Jowett, S. (2001). Interdependence Analysis and the 3+1Cs in the Coach-Athlete Relationship. In *Social Psychology in Sport* (pp. 15–27). Human Kinetics.
15. Jowett, S., & Cockerill, I. M. (2003). Olympic medallists' perspective of the athlete-coach relationship. *Psychology of Sport and Exercise*, 4(4), 313–331. [https://doi.org/10.1016/S1469-0292\(02\)00011-0](https://doi.org/10.1016/S1469-0292(02)00011-0)
16. Lex, H., Essig, K., Knoblauch, A., & Schack, T. (2015). Cognitive Representations and Cognitive Processing of Team-Specific Tactics in Soccer. *PLOS ONE*, 10(2), e0118219. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0118219>
17. Leontijevic, B. (2022). The influence of the experience of the playing and professional staff on the achieved result in football. *Physical Culture*.
18. Maderer, D., Holtbrügge, D., & Schuster, T. (2014). Professional football squads as multicultural teams: Cultural diversity, intercultural experience, and team performance. *International Journal of Cross Cultural Management*, 14(2), 215–238. <https://doi.org/10.1177/1470595813510710>
19. Mandić, R., Jakovljević, S., Erčulj, F., & Štrumbelj, E. (2019). Trends in NBA and Euroleague basketball: Analysis and comparison of statistical data from 2000 to 2017. *PLOS ONE*, 14(10), e0223524. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0223524>

20. McKeag, D. B. (2003). *Handbook of Sports Medicine and Science in Basketball*. Blackwell Science.
21. Pfeffer, J., & Davis-Blake, A. (1986). ADMINISTRATIVE SUCCESSION AND ORGANIZATIONAL PERFORMANCE: HOW ADMINISTRATOR EXPERIENCE MEDIATES THE SUCCESSION EFFECT. *Academy of Management Journal*, 29(1), 72–83. <https://doi.org/10.2307/255860>
22. Poczwadowski, A., Barott, J. E., & Perego, J. J. (2002). The athlete and coach: Their relationship and its meaning. Methodological concerns and research progress. *International Journal of Sport Psychology*, 33(1), 98–115.
23. Roach, M. (2016). Does Prior NFL Head Coaching Experience Improve Team Performance? *Journal of Sport Management*, 30(3), 298–311. <https://doi.org/10.1123/jsm.2015-0008>
24. Salmela, J. H. (1996). Expert Coaches' Strategies for the Development of Expert Athletes. In V. A. Rogozkin & R. Maughan (Eds.), *Current Research in Sports Sciences* (pp. 5–19). Springer US. https://doi.org/10.1007/978-1-4757-2510-0_2
25. Solomon, G., DiMarcio, A., Ohlson, C., & Reece. (1998). Expectations and Coaching Experience: Is More Better? *Journal of Sport Behavior*, 21(4), 444–455.
26. Vääntinen, T., Blomqvist, M., Luhtanen, P., & Häkkinen, K. (2010). Effects of Age and Soccer Expertise on General Tests of Perceptual and Motor Performance among Adolescent Soccer Players. *Perceptual and Motor Skills*, 110(3), 675–692. <https://doi.org/10.2466/pms.110.3.675-692>
27. Vaz, L., Leite, N., João, P. V., Gonçalves, B., & Sampaio, J. (2012). Differences between Experienced and Novice Rugby Union Players during Small-Sided Games. *Perceptual and Motor Skills*, 115(2), 594–604. <https://doi.org/10.2466/30.10.25.PMS.115.5.594-604>